

FYLKESMANNEN I HEDMARK

Saksbehandler, innvalgstelefon
Hans Chr. Gjerlaug, tlf. 62 55 11 82

Vår dato
30. juni 2014
Arkivnr.
561

Vår referanse
2014/2911-2 (bes oppgitt ved svar)
Deres referanse
Rune Moe

Norges vassdrags- og energidirektorat,
Postboks 5091 Majorstuen,
0301 Oslo

Uttalelse til søknader om konsesjon til å bygge seks småkraftverk i Hedmark

Det vises til direktoratets brev av 22. april 2014 med oversendelse av søknader om tillatelse til å bygge Deia kraftverk i Åmot kommune, Folla kraftverk i Folldal kommune, Hira kraftverk i Stor-Elvdal kommune, Nøra kraftverk i Os kommune, Renåa kraftverk i Rendalen kommune og Riva kraftverk i Tynset kommune. Fylkesmannen gir i det følgende en faglig vurdering av hver av søknadene, deretter en vurdering av søknadene i forhold til naturmangfoldlovens kap. II og til slutt en samlet vurdering av søknadene.

Søknaden som gjelder Deia kraftverk i Åmot kommune

Konsesjonssøknaden omfatter utnyttelse av et fall på 295 meter i elva Deia på østsida av Rena elv ved Deset. Inntaket er planlagt på kote 585 og kraftstasjonen på kote 290. Søknaden omfatter ingen reguleringsmagasiner eller overføringer. Det planlegges en inntaksdam med høyde 2-3 meter og lengde 25 meter. Magasinvolument er beregnet til ca. 2.400 m³.

Tiltaket medfører ei rørgate på ca. 2.800 meter fra inntaket til kraftstasjonen. Rørgata er planlagt med et nedgravd rør med diameter 1,0 meter på sørsida av elva. Det går veg inn mot elva ved det planlagte inntaket og rørgata vil følge vegen ca. 1.800 meter. På den nederste delen er rørgata planlagt gjennom skog, og det er der behov for en anleggsvei på ca. 1.300 meter. Fram til kraftstasjonen er det behov for en stikkveg på ca. 150 meter. Det er ikke planlagt å åpne massetak og eventuelle overskuddsmasser kan deponeres i et eksisterende massetak ca. 200 meter fra den planlagte kraftstasjonen. Nettilknytning er planlagt via en 700 meter lang kabel. Kraftstasjonen er beregnet å få en årlig produksjon på 12,8 GWh.

Deia vil ifølge søknaden bli berørt over en strekning på ca. 3.200 meter. Middelvannføringen er beregnet til 1.040 l/sek og den alminnelige lavvannføringen til 55 l/sek. Det er i søknaden foreslått en minstevannføring på 200 l/sek om sommeren og 80 l/sek om vinteren.

Fylkesmannens faglige vurdering av søknaden som gjelder Deia

Fylkesmannen har merket seg at gjennomføring av det omsøkte tiltaket vil gi en gjennomsnittlig årlig produksjon på 12,8 GWh, som ifølge søknaden vil være tilstrekkelig til å forsyne ca. 640 husstander med elektrisk kraft. I utbyggingsperioden vil tiltaket kunne gi noe lokal sysselsetting. Søknaden oppgir en sysselsetting på ca. 1/3 årsverk i driftsfasen, og eventuelt en viss økning av skatteinntektene for kommunen.

I den øvre delen av den planlagte utbyggingsstrekningen renner Deia i ei bekkekløft med flere fosser på mellom 3 og 10 meters høyde. I den nedre delen renner elva roligere, men det er også der stryk og små fossefall.

Berggrunnen i området består i øvre del av sandstein som til dels inneholder feltspat eller kalk, i midtre del av leirskifer og fyllitt og nedre del av granitt. Det er varierende løsmasse-dekke, men i nedre del er det store breelvavsetninger. Vegetasjonen i tiltaksområdet er variert. Blåbær- og småbregnegranskog dominerer i den nordvendte lisdida, mens det er lågurtgranskog i de sørvestvendte lisdidene. Høgstaudeskog er vanlig på flate partier langs elva og i fuktige sig. I nedre del av elva finnes godt utviklet gråor-heggeskog. I områder med mye blokkmark og bergvegger domineres vegetasjonen av moser.

Tiltaket berører verken INON-områder, verneområder etter naturmangfoldloven eller sikrede friluftslivsområder.

Ifølge rapporten om biologisk mangfold som følger som vedlegg til konsesjonssøknaden er hele elvestrekningen fra det planlagte inntaket til den planlagte kraftstasjonen registrert som ei bekkekløft med verdi A. I bekkekløftregistreringen som ble gjennomført i 2007 fikk Deia verdi 4. Bakgrunnen for dette er både bekkekløfta som naturtype og forekomsten av en rekke rødlistearter.

Deias bekkekløft er stor, sammenhengende og uten inngrep i nyere tid. Topografiske forhold og det lokalklimaet som kløfta og elva er årsak til, skaper økologiske forhold som gir levevilkår for truede og sårbare arter. Det er flere fossefall med stabil fosserøyk. Skogen i området er hardt utnyttet i tidligere tider, men stedvis har det nå begynt å danne seg en del død ved. Etter hvert som skogen i kløfta blir eldre, vil den kunne bli levested for en rekke sjeldne arter som er knyttet til fosserøysamfunn.

I Norsk rødliste for naturtyper 2011 er kontinentale skogsbekkekløfter oppført som nær truet (NT) i blant annet Hedmark med følgende begrunnelse:

”Kontinentale skogsbekkekløfter er vurdert som en regional underenhet av landskapsdel skogsbekkekløfter, som i seg selv ikke rødlistes. Mot økt grad av oseanitet vestover, der klimaet er årsak til at andel areal med bekkekløftøkologi blir større, vil denne naturtypen i økende grad bli mindre forskjellig fra det omkringliggende landskap. Motsatt vil bekkekløfter mot mer kontinentale strøk i økende grad framtre som stadig sjeldnere øyer i landskapet og dermed også relativt sett være mer utsatt med hensyn til f.eks. utbygging av småkraftverk. Det er også flere bl.a. lavarter som er spesielt knyttet til de mest kontinentale bekkekløftene.”

I Deias kløft er det registrert huldrestry (EN) på gran på begge sider av elva i den øvre delen og trådrag (VU) på bergvegger i midtre del av kløfta. Dessuten er de fuktighetsavhengige lavene kort trollskegg (NT), gubbeskegg (NT), sprikeskegg (NT) og randkvistlav til dels vanlig forekommende i kløfta. I tillegg er soppene snyltelusekjuke (VU), rosenkjuke (NT), svartsoneskjuke (NT) og rynkeskinn (NT) funnet på død ved i den fuktige kløfta. Deler av kløfta er vanskelig tilgjengelig og potensialet for å finne flere interessante lav, moser og sopp vurderes som stort.

Nær den planlagte kraftstasjonen er det en dam som utgjør et vandringshinder for fisk. Gjennomføring av tiltaket vil derfor ikke endre situasjonen for langtvandrende fisk i Rena elv.

Betydelig redusert vannføring på en 3.200 meter lang elvestrekning, ei nedgravd rørgate på 2.800 meter og 1.300 meter med anleggsveg vil bli betydelige landskapsmessige inngrep i et skoglandskap som har både hogstflater og skogsveier, men ellers beskjedent med tekniske inngrep. Inngrepene ligger imidlertid slik til i terrenget at den landskapsmessige virkningen av disse på avstand vil bli begrenset.

Når det gjelder tiltakets konsekvenser for friluftsliv, forutsettes det at fylkeskommunen som rette vedkommende vurderer dette.

Oppstrøms det planlagte inntaket er det et militært skytefelt. På den elvestrekningen som er planlagt å få sterkt redusert vannføring er det ikke kjent forurensende utslipp av betydning. Vannkvaliteten på disse strekningene antas derfor ikke å ville bli negativt påvirket i vesentlig grad.

Tiltaksområdet ligger i et aktivt skogbruksdistrikt, og en eventuell gjennomføring av tiltaket vil ifølge søknaden medføre et permanent redusert skogareal som følge av veier, kraftstasjon m.v. på ca. 3,5 dekar; i tillegg vil ca. 66 dekar bli berørt i anleggsfasen. Fylkesmannen har merket seg at det i søknaden ikke er regnet med noe permanent arealbeslag i forbindelse med rørgata, men antar at normal skogproduksjon ikke er ønskelig i denne. Da det er ønskelig å legge til rette for ulike former for tilleggsnæringer, herunder kraftproduksjon, på landbrukseiendommer for å sikre drift og bosetting, må tapet av skogareal veies opp mot den tilleggsverdien kraftproduksjon vil kunne gi.

Søknaden som gjelder Folla kraftverk i Folldal kommune

Konsesjonssøknaden er utformet i to alternativer som utnytter et fall på henholdsvis 15,5 og 13 meter i Folla ved Einbu nær grensa til Alvdal med inntak på kote 572,5. Søknaden omfatter ingen overføringer eller reguleringsmagasin. Det planlegges en inntaksdam med høyde 13 meter og lengde 150 meter. Inntaksdammen vil ifølge søknaden dekke ca. 80 dekar og magasinvolumet er oppgitt til ca. 315.000 m³.

Tiltakets hovedalternativ medfører ei rørgate på ca. 170 meter fra inntaket til kraftstasjonen. Rørgata er planlagt med et nedgravd rør med diameter på nær 3 meter på nordsida av elva. Søknadens alternativ II innebærer at kraftstasjonen bygges i tilknytning til inntaksdammen. Det er behov for ca. 2-300 meter ny permanent veg ved inntaket og kraftstasjonen. Søknaden oppgir ikke noe behov for å åpne massetak, men har antydning et område for mellomlagring og eventuelt deponering av masser. Netttilknytning er planlagt via en ca. 1 km lang luftkabel. Kraftstasjonen er beregnet å få en årlig produksjon på 13,3 GWh i hovedalternativet og 10,3 GWh i alternativ II.

Folla vil ifølge søknaden bli berørt over en strekning på ca. 1,275, alternativt 980 meter. Middelvannføringen er beregnet til 16.000 l/sek og den alminnelige lavvannføringen til 1.600 l/sek. Kraftverket er planlagt med en maksimal slukeevne på 27.000, alternativt 25.000 l/sek og en minimumsslukeevne på 2.700, alternativt 2.500 l/sek. Det er i søknaden foreslått slipp av vann i fisketrappa på 600 l/sek i perioden fra 16. april til 15. august, 400 l/sek fra 16. august til 1. oktober og ingen vannføring om vinteren. Det er ikke foreslått noen minstevannføring utover dette.

Fylkesmannens faglige vurdering av søknaden som gjelder Folla

Fylkesmannen har merket seg at gjennomføring av hovedalternativet i det omsøkte tiltaket vil gi en gjennomsnittlig årlig produksjon på 13,3 GWh, som vil være tilstrekkelig til å forsyne ca. 800 husstander med elektrisk kraft. I utbyggingsperioden vil tiltaket kunne gi

noe lokal sysselsetting. I driftsfasen vil tiltaket gi en viss økning av skatteinntektene for kommunen og ifølge søknaden «ventelig sysselsette 0,4 årsverk permanent».

Tiltaksområdet ligger i et område med grønnstein og amfibolitt i berggrunnen som gir grunnlag for en kravfull vegetasjon. Berggrunnen er imidlertid i stor grad dekket av mektige breelv- og elveavsetninger.

Vegetasjonen omkring Folla i tiltaksområdet domineres av ulike utforminger av bærlyngfuruskog med innslag av lavfuruskog. I en sone langs elva er det stedvis innslag av bjørk, gråor, rogn og ulike Salix-arter. Ifølge søknadens miljøvurdering kan det «være snakk om forekomst av doggpil (VU) og mandelpil (VU) som vokser i denne type miljø, men artene lot seg ikke bestemme da bladene var falt av». Rett nedstrøms den planlagte inntaksdammen vokser klåved (NT) på ei elveør. Enkelte steder forekommer mer kravfulle arter som bjønnbrodd, hårstarr og olavstake. Det er ikke registrert noen fuktighetsavhengige moser eller lav, og potensialet for funn av slike arter er etter Fylkesmannens oppfatning små.

Tiltaket berører verken INON-områder, verneområder etter naturmangfoldloven eller sikrede friluftslivsområder.

I Folla er det langtvandrende harr og ørret. Undersøkelser i regi av Glommaprosjektet med merking av fisk ved Høyegga i Alvdal ca. 30 km nedstrøms det foreslåtte kraftverket viser at særlig harr vandrer oppover Folla, noen så langt opp som til Folldal sentrum, flere kilometer oppstrøms det omsøkte kraftverket.

Det har vært betydelige utslipp til Folla av tungmetaller fra den nedlagte gruvevirksomheten i området. Etter avviklingen av gruvevirksomheten er utslippene redusert, og vannkvaliteten er noe bedret. Med bakgrunn i vanddirektivet av 23. oktober 2006 er det utarbeidet et utkast til forvaltningsplan for å føre de ulike vassdragene tilbake til naturtilstanden. Det er allerede brukt store midler for å redusere utslippene av tungmetaller i Folla og det må i tida som kommer påregnes betydelig innsats for å redusere utslippene ytterligere. Folla vil derfor på lang sikt kunne bli ei langt bedre fiskeelv enn i dag.

Interessen for fiske etter harr og ørret er stor i Hedmark, og den er økende med økt vektlegging av fisketurisme. Det har gjennom lang tid vært arbeidet aktivt for å gjøre Folla til ei bedre fiskeelv. Fylkesmannen viser i denne sammenheng til «Vassdragsplan for Folla» (kommunedelplan av desember 1995) og «Driftsplan for fiske i Folla» som ble utarbeidet av rettighetshaverne langs Folla i 2001.

Kraftverksreguleringene i vassdragene i Hedmark har, til tross for bygging av fisketrapper og øvrige tiltak, ført til en reduksjon av de langtvandrende bestandene av harr og ørret. Uansett tilrettelegging for opp- og nedvandring forbi elvekraftverk må en regne med at langtvandrende arter møter større hindringer enn om elva var i uregulert tilstand, noe som kan svekke de gjenværende bestandene. Mange mindre elvekraftverk vil fragmentere elvelevende fiskebestander til mer avgrensede, lokal, stasjonære bestander. Etter Fylkesmannens syn er dette en uønsket utvikling, og en bør søke å opprettholde de gjenværende elvestrekningene mest mulig urørt.

Ifølge søknadens miljøvurdering har det arealet som er planlagt neddemmet ingen stor verdi for fisk, «men det er essensielt at fisken får passert området». Videre står det at det «er planlagt en fisketrapp for å ivareta harrens og ørretens vandring forbi damstedet. Dermed dette fungerer optimalt blir omfanget for fiskeartene begrenset. Om derimot fisketrappa ikke fungerer, vil omfattende og meget viktige fiskevandring bli brutt. Det er en

utfordring både å finne rett trapp og rette posisjonering, og dette har ofte slått feil tidligere ... . Trappa som er foreslått er kopiert fra Sagnfossen kraftverk i Trysilvassdraget. Foreløpige vurderinger av denne trappa tyder på at den ikke fungerer tilfredsstillende ... . Det vil også være store utfordringer med å få fisken til å passere kanalen/rørgata. Her vil vannstrømmen bli sterk og monoton og dermed vanskelig å forsere. Nedvandringsproblematikk er vel så viktig som oppvandring og dette må også integreres i planene ... » Fylkesmannen er enig i at det er vanskelig å få fisketrapper til å funksjonere tilfredsstillende og å finne løsninger som sørger for tilfredsstillende nedvandring av fisk.

Tiltaksområdet ligger i grensa for området som omfattes av regional plan for Sølnekletten og Rondane. Gjennomføring av tiltaket vil etter Fylkesmannens oppfatning ha bare marginal betydning for villreinen i området.

Den store damkonstruksjonen som er planlagt og det store vannspeilet som blir en konsekvens av dette vil bli betydelige inngrep i et relativt åpent landskap hvor Folla er et viktig landskapselement. Virkningen i nærområdet vil imidlertid bli dempet av den omkringliggende skogen, mens fjernvirkningen stedvis kan bli stor.

Ved behandlingen av en konsesjonssøknad om utbygging av Sålåpinnklemma kraftverk noen få kilometer oppstrøms det omsøkte Folla kraftverk i 2007 ble det lagt vekt på elvas aktuelle og potensielle verdi som padlevassdrag. Også det aktuelle prosjektet ligger innenfor den mest benyttede strekningen for padling. Det forvaltningsmessige ansvaret for friluftsliv er nå overført til fylkeskommunen, og det forutsettes at fylkeskommunen som rette vedkommende vurderer tiltakets konsekvenser for friluftsliv.

Oppstrøms det planlagte inntaket er det store jordbruksarealer, boliger og spredt fritidsbebyggelse. På den korte elvestrekningen som i alternativ I er planlagt å få sterkt redusert vannføring er det ikke kjent forurensende utslipp av betydning. Vannkvaliteten på den planlagt utbygde strekningen antas derfor ikke å ville bli negativt påvirket i vesentlig grad.

I søknadens kap 2.2.3 er det oppgitt at «Inntaksbassengets overflate vil utgjøre ca. 80 dekar, der ca. halvparten blir neddemt areal. I kap. 2.5.1 er det oppgitt at det neddemte arealet vil bli 0,6 dekar. Basert på inntaksbassengets volum, legger Fylkesmannen til grunn det første tallet. En eventuell gjennomføring av tiltaket vil da medføre et permanent redusert skogareal som følge av neddemt areal, dam, veier, kraftstasjon og nettilknytning på ca. 51 dekar; i tillegg vil ca. 8 dekar bli berørt i anleggsfasen. Da det er ønskelig å legge til rette for ulike former for tilleggsnæringer, herunder kraftproduksjon, i distriktet, må tapet av skogareal veies opp mot den tilleggsverdien kraftproduksjon vil kunne gi.

Søknaden som gjelder Hira kraftverk i Stor-Elvdal kommune

Konsesjonssøknaden omfatter utnyttelse av et fall på 80 meter i Hira sør for elva Atna med inntak på kote 469 og kraftstasjon på kote 389. Søknaden omfatter ingen overføringer eller reguleringsmagasin. Det planlegges en inntaksdam med høyde 1-2 meter og lengde 10 meter. Inntaksdammen vil dekke ca. 0,5 dekar og magasinvolumet er beregnet til ca. 500 m³.

Tiltaket medfører ei rørgate på ca. 1.370 meter fra inntaket til kraftstasjonen. Rørgata er planlagt med et nedgravd rør med diameter 0,8 meter på sørøstsida av elva. Det er behov for ca. 600 meter ny bilveg og ca. 900 meter ny traktorveg. Eventuelt behov for masser til bygging av bilvegen kan dekkes av et eksisterende massetak utenfor tiltaksområdet. Overskuddsmasser fra rørgata vil bli benyttet til traktorvegen og kan eventuelt deponeres utenfor tiltaksområdet. Nettilknytning er planlagt via en ca. 100 meter lang jordkabel. Kraftstasjonen, som er planlagt nær riksvegen, er beregnet å få en årlig produksjon på 3,7 GWh.

Hira vil ifølge søknaden bli berørt over en strekning på ca. 1.400 meter. Middelvannføringen er beregnet til 2.240 l/sek og den alminnelige lavvannføringen til 187 l/sek. Kraftverket er planlagt med en maksimal slukeevne på 1.100 l/sek, dvs. ca. halvparten av middelvannføringen. Det er i søknaden foreslått en minstevannføring på 470 l/sek om sommeren og 150 l/sek om vinteren.

Fylkesmannens faglige vurdering av søknaden som gjelder Hira

Fylkesmannen har merket seg at gjennomføring av det omsøkte tiltaket vil gi en gjennomsnittlig årlig produksjon på 3,7 GWh, som ifølge søknaden vil være tilstrekkelig til å forsyne ca. 220 husstander med elektrisk kraft. I utbyggingsperioden vil tiltaket kunne gi noe lokal sysselsetting. I driftsfasen vil kraftverket bidra til å opprettholde sysselsettingen i bedriften som er tiltakshaver og kunne gi en viss økning av skatteinntektene for kommunen.

På den aktuelle utbyggingsstrekningen renner Hira i den øvre delen i relativt jevne strykpartier. Litt nedenfor midten ligger en liten foss, Veslefallet, før elva igjen har ganske jevnt fall ned mot den planlagte kraftstasjonen.

Berggrunnen i området består i hovedsak av næringsfattige kvartsitter, mens det ovenfor tiltaksområdet er innslag av blant annet fyllitt. Det er til dels store løsmasseavsetninger i området. Vegetasjonen omkring Hira domineres av lavfuruskog og stedvis bærlyngfuruskog, langs elva er det blåbærgranskog med innslag av høgstaudeskog og med forekomst av lauvtrær, særlig bjørk og gråor.

Tiltaket berører verken INON-områder, verneområder etter naturmangfoldloven eller sikrede friluftslivsområder.

Hira er et sidevassdrag til Atna, og er dermed vernet mot kraftutbygging ved Stortingets vedtak av 19. juni 1986. Atnavassdraget er spesielt utpekt som et forsknings- og referansevassdrag for de naturvitenskapelige fagene. Dette gjelder særlig i forhold til geologi, men også i forhold til botanikk, zoologi og for studier av kjemiske og biologiske prosesser i ferskvann. Det har gjennom årene vært utført en betydelig forskningsvirksomhet i vassdraget.

Ifølge de rikspolitiske retningslinjene for vernede vassdrag, punkt 3 «må det legges særlig vekt på å gi grunnlag for å:

- a. unngå inngrep som reduserer verdien for landskapsbilde, naturvern, friluftsliv, vilt, fisk, kulturminner og kulturmiljø,
- b. sikre referanseverdien i de mest urørte vassdragene,
- ...
- d. sikre verdien knyttet til forekomster/områder i de vernede vassdragenes nedbørfelt som det er faglig dokumentert at har betydning for vassdragets verneverdi, ...»

Ifølge rapporten om biologisk mangfold som følger som vedlegg til konsesjonssøknaden er det i bekkekløfta oppstrøms tiltaksområdet registrert en rekke naturtyper med forekomst av en rekke kravfulle arter. Det planlagte inntaket er imidlertid lokalisert nedenfor disse områdene. Nedenfor den planlagte kraftstasjonen er det en verdifull flommarkskog som ikke synes å bli berørt av tiltaket. Innenfor tiltaksområdet er bekkekløfta ved Veslefallet av størst biologisk interesse. Selv om det er bergvegger ved fossen og noe fosserøyk, er det registrert bare sparsomme forekomster at sprikeskjegg (NT), randkvistlav og gubbeskjegg (NT) sammen med rosenkjuke (NT), rynkeskinn (NT) og granrustkjuke på død ved. Som naturtype har bekkekløfta fått verdi B. Ved Fylkesmannens befarings ble det heller ikke

funnet andre spesielt fuktighetskrevende arter. De registrerte artene indikerer en lokal-klimatisk stabil høy luftfuktighet. Reduksjon av vannføringen i elva antas både å kunne redusere de eksisterende forekomstene av rødlistede arter i kløfta og å redusere potensialet for slike arter i framtida. Det er i denne sammenheng av betydning at søknaden omfatter et kraftverk med begrenset maksimal slukeevne og relativt stor foreslått minstevannføring.

I Norsk rødliste for naturtyper 2011 er kontinentale skogsbekkekløfter oppført som nær truet (NT) i blant annet Hedmark med følgende begrunnelse:

”Kontinentale skogsbekkekløfter er vurdert som en regional underenhet av landskapsdel skogsbekkekløfter, som i seg selv ikke rødlistes. Mot økt grad av oseanitet vestover, der klimaet er årsak til at andel areal med bekkekløftøkologi blir større, vil denne naturtypen i økende grad bli mindre forskjellig fra det omkringliggende landskap. Motsatt vil bekkekløfter mot mer kontinentale strøk i økende grad framtre som stadig sjeldnere øyer i landskapet og dermed også relativt sett være mer utsatt med hensyn til f.eks. utbygging av småkraftverk. Det er også flere bl.a. lavarter som er spesielt knyttet til de mest kontinentale bekkekløftene.”

Ifølge søknaden blir tiltaksområdet liggende utenfor observasjonsområdet for villrein i den regionale planen for Rondane og Sølnekletten. Fylkesmannen kan derfor ikke se at hensynet til villrein kan tillegges vekt i denne saken.

Veslefallet utgjør et absolutt vandringshinder for fisk. Fylkesmannen kjenner ikke til at elvestrekningen mellom denne fossen og utløpet fra den planlagte kraftstasjonen er av betydning for langtvandrende fisk i Glomma.

Redusert vannføring på en 1.400 meter lang elvestrekning, ei nedgravd rørgate på samme lengde og 1.500 meter med ny veg vil være betydelige landskapsmessige inngrep i et skogbrukslandskap som har både hogstflater og skogsveier, men ellers beskjedent med tekniske inngrep. Inngrepene ligger imidlertid slik til i terrenget at den landskapsmessige virkningen av disse på avstand vil bli begrenset.

Når det gjelder tiltakets konsekvenser for friluftsliv, forutsettes det at fylkeskommunen som rette vedkommende vurderer dette.

Noen kilometer oppstrøms det planlagte inntaket er det en del spredt fritidsbebyggelse. På den elvestrekningen som er planlagt å få sterkt redusert vannføring er det ikke kjent forurensende utslipp av betydning. Vannkvaliteten på disse strekningene antas derfor ikke å ville bli negativt påvirket i vesentlig grad.

Tiltaksområdet ligger i et aktivt skogbruksdistrikt, og en eventuell gjennomføring av tiltaket vil ifølge søknaden medføre et permanent redusert skogareal som følge av rørgate, veier, kraftstasjon og kraftlinje på ca. 31 dekar; i tillegg vil ca. 8 dekar bli berørt i anleggsfasen. Den planlagte vegen vil gi i ettertid kunne gi noe bedre adkomstforhold for skogsdrift. Da det er ønskelig å legge til rette for ulike former for tilleggsnæringer, herunder kraftproduksjon, i distriktet, må tapet av skogareal veies opp mot den tilleggsverdien kraftproduksjon vil kunne gi.

Søknaden som gjelder Nøra kraftverk i Os kommune

Konsesjonssøknaden omfatter utnyttelse av et fall på 68 meter i Nøra øst for Os sentrum med inntak på kote 675 og kraftstasjon på kote 607. Søknaden omfatter ingen overføringer eller reguleringsmagasin. Det planlegges en inntaksdam med høyde 3 meter og lengde 50

meter. Inntaksdammen vil ifølge søknadens kap. 2.2 dekke ca. 10 dekar mens det i kap. 2.5 oppgis 0,1 dekar. Magasinvolumet er oppgitt til ca. 15.000 m³.

Tiltaket medfører ei rørgate på ca. 4.200 meter fra inntaket til kraftstasjonen. Rørgata er planlagt med et nedgravd rør med diameter 2,1 meter på vestsida av elva. Det er behov for ca. 280 meter ny permanent bilveg ved inntaket og kraftstasjonen og ca. 2.300 meter midlertidig anleggsveg mellom elva og fylkesveg 28, som også er planlagt benyttet som anleggsveg. Ifølge søknaden er det verken behov for å åpne massetak eller etablere massedeponier. Nettilknytning er planlagt via en ca. 300 meter lang jordkabel. Kraftstasjonen, som er planlagt nær riksveg 30, er beregnet å få en årlig produksjon på 13,3 GWh.

Nøra vil ifølge søknaden bli berørt over en strekning på ca. 4.700 meter. Middelvannføringen er beregnet til 4.260 l/sek og den alminnelige lavvannføringen til 400 l/sek. Kraftverket er planlagt med en maksimal slukeevne på 8.520 l/sek og en minimumsslukeevne på 850 l/sek. Det er i søknaden foreslått en minstevannføring på 300 l/sek om sommeren og 200 l/sek om vinteren.

Fylkesmannens faglige vurdering av søknaden som gjelder Nøra

Fylkesmannen har merket seg at gjennomføring av det omsøkte tiltaket vil gi en gjennomsnittlig årlig produksjon på 13,3 GWh, som vil være tilstrekkelig til å forsyne ca. 800 husholdninger med elektrisk kraft. I utbyggingsperioden vil tiltaket kunne gi noe lokal sysselsetting. I driftsfasen vil tiltaket gi en viss økning av skatteinntektene for kommunen.

På den aktuelle utbyggingsstrekningen meandrerer Nøra i den øvre delen i relativt jevne, svake strykpartier gjennom furuskog. I den nedre delen er elva forholdsvis rett, men fortsatt med strykpartier gjennom et kulturlandskap ned mot den planlagte kraftstasjonen.

Berggrunnen i området består i hovedsak av sandstein og glimmerskifer. Tiltaksområdet ligger i et mektig dødislandskap med eskere og dødisgroper på elvas østside. Langs elva er det breelv- og elveavsetninger.

Vegetasjonen omkring Nøra domineres i øvre del av ulike utforminger av bærlyngfuruskog. I en sone langs elva er det stedvis innslag av bjørk, gråor, rogn og ulike Salix-arter. Enkelte steder forekommer mer kravfulle arter som gulsildre og fjellfiol. I søknaden oppgis det at bare vanlig plantearter er påvist langs elva. Etter befaring kan Fylkesmannen i hovedsak slutte seg til dette, noen eksemplarer av randkvistlav på steinblokker i elvekanten var den eneste noe fuktighetsavhengige arten som ble registrert.

Tiltaket berører verken INON-områder, verneområder etter naturmangfoldloven eller sikrede friluftslivsområder.

Tiltaksområdet ligger utenfor reinbeitedistriktene i regionen. Fylkesmannen kan derfor ikke se at hensynet til reindrift kan tillegges vekt i denne saken.

Om fisk og andre vannlevende organismer står det i søknadens sammendrag følgende: «Når det gjelder akvatisk miljø, vil en sterkt redusert vannføring sannsynligvis redusere populasjonsstørrelsen av akvatiske insekter og andre virvelløse dyr, og de mest strømtilknyttede arter kan forsvinne. En reduksjon i artsmangfoldet kan forventes. Både harr og ørret har vandrende bestander i denne delen av Glomma, og sideelver med de rette forholdene kan være svært viktig for gyting og oppvekst. Særlig er intakte gyteområder helt avgjørende for å kunne opprettholde den regionale bestanden av harr, som her har et av sine viktigste livsmiljøer nasjonalt sett. Konsekvensen av utbyggingen vurderes som

middels til stor negativ. Det er ikke tidligere utført fiskebiologiske undersøkelser av elva, og det anbefales at dette gjøres for berørt strekning.»

Fylkesmannen legger vekt på at Glomma med sideelver mellom Alvdal og Os ennå har sammenhengende elvemiljøer både i hovedvassdraget og i sidevassdrag. Både harr og ørret har vandrende bestander i dette vassdragsområdet og sideelvene kan være svært viktige for gyting og oppvekst av disse artene. Etter det Fylkesmannen kjenner til, er det ingen vandringshinder for fisk mellom Glomma og Narsjøen. Inntaksdammen vil dermed kunne bli det første vandringshindret på denne strekningen.

Redusert vannføring på en 4.700 meter lang elvestrekning, ei nedgravd rørgate på ca. 4.200 meter og 280 meter med ny veg er betydelige landskapsmessige inngrep. Den negative virkningen av redusert vannføring i elva vil bli relativt stor både fordi elva er bred og grunn og fordi inngrepene vil bli godt synlige da inngrepene i den øvre delen i stor grad vil bli liggende langs fylkesveg 28 og i den nedre delen vil ligge i et bebodd kulturlandskap.

Når det gjelder tiltakets konsekvenser for friluftsliv, forutsettes det at fylkeskommunen som rette vedkommende vurderer dette.

Oppstrøms det planlagte inntaket er det en ganske store jordbruksarealer og en god del spredt fritidsbebyggelse. På den elvestrekningen som er planlagt å få sterkt redusert vannføring er det ikke kjent forurensende utslipp av betydning i øvre del, mens det i nedre del kan være tilsig fra dyrket mark og spredt bosetting. Vannkvaliteten i den nedre delen av den planlagt utbygde strekningen kan derfor bli forverret. Dette er ikke omtalt i søknaden og må etter Fylkesmannens oppfatning klargjøres før det tas standpunkt til søknaden.

En eventuell gjennomføring av tiltaket vil medføre et permanent redusert skog- og jordbruksareal som følge av rørgate hvor det ikke er ønskelig med skogvegetasjon, veier og kraftstasjon på ca. 32 dekar; i tillegg vil ca. 40 dekar bli berørt i anleggsfasen. Da det er ønskelig å legge til rette for ulike former for tilleggsnæringer, herunder kraftproduksjon, i distriktet, må tapet av areal veies opp mot den tilleggsverdien kraftproduksjon vil kunne gi. Fylkesmannen har merket seg at det i konsesjonssøknaden er lagt vekt på at rørgata i størst mulig grad skal legges utenfor eller i kanten av dyrket mark, at anleggsarbeidet i størst mulig grad skal utføres utenfor driftssesongen og at matjorda skal tas vare på.

Søknaden som gjelder Renåa kraftverk i Rendalen kommune

Konsesjonssøknaden omfatter utnyttelse av et fall på 298 meter i elva Renåa på Storsjøens østside med inntak på kote 678 og kraftstasjon på kote 380. Søknaden omfatter ingen overføringer eller reguleringsmagasin. Det planlegges en inntaksdam med høyde 4 meter og lengde 25 meter. Magasinvolumet er beregnet til ca. 600 m³.

Tiltaket medfører ei rørgate på ca. 2300 meter fra inntaket til kraftstasjonen. Rørgata er planlagt med et nedgravd rør med diameter 0,6 meter på sørsida av elva. Det går veg inn mot elva omtrent midt på tiltaksstrekningen. Denne planlegges forlenget med ca. 1.700 meter, hvorav de første ca. 500 meter i dag er en traktorveg. I tillegg er det behov for en stikkveg på ca. 80 meter til kraftstasjonen. Eventuelt behov for masser kan dekkes av et eksisterende massetak utenfor tiltaksområdet; eventuelle overskuddsmasser kan også plasseres der. Netttilknytning er planlagt via en 1.700 meter lang hengekabel. Kraftstasjonen er beregnet å få en årlig produksjon på 6,1 GWh.

Renåa vil ifølge søknaden bli berørt over en strekning på ca. 1.800 meter. Fylkesmannen antar ut fra en vurdering av kartet i søknaden at strekningen er betydelig lenger, minst

2.500 meter. Middelvannføringen er beregnet til 530 l/sek og den alminnelige lavvannføringen til 120 l/sek. Det er i søknaden foreslått en minstevannføring på 120 l/sek hele året.

Fylkesmannens faglige vurdering av søknaden som gjelder Renåa

Fylkesmannen har merket seg at gjennomføring av det omsøkte tiltaket vil gi en gjennomsnittlig årlig produksjon på 6,1 GWh, som ifølge søknaden vil være tilstrekkelig til å forsyne ca. 400 husstander med elektrisk kraft. I utbyggingsperioden vil tiltaket kunne gi noe lokal sysselsetting. Søknaden oppgir ingen sysselsettingseffekt i driftsfasen, men en viss økning av skatteinntektene for kommunen.

På den aktuelle utbyggingsstrekningen renner Renåa i den øvre delen i relativt jevne strykpartier. I den midtre delen, gjennom Djupdalen og Renåfallet er det flere fossefall og markerte bekkekløfter før elva renner i et ganske flatt parti fram mot den planlagte kraftstasjonen.

Berggrunnen i området består ifølge geologiske kart i hovedsak av relativt næringsfattig sandstein og kvartsskifer, med et morenedekke av varierende tykkelse. Ved befaring i området registrerte Fylkesmannen blant annet kalkindikatoren grønnburkne og jordnever, noe som tilsier at det også må være kalkholdige bergarter eller løsmasser, i hvert fall i den nedre delen av tiltaksområdet.

Vegetasjonen langs Renåa domineres av granskog med høgstaudeinnslag, mens områdene omkring i hovedsak er ulike typer lyngrik barblandingsskog, lyngfuruskog og lavfuruskog. I det flatere partiet i nedre del er det små innslag av gråorheggeskog.

Tiltaket berører verken INON-områder, verneområder etter naturmangfoldloven eller sikrede friluftslivsområder.

Ifølge rapporten om biologisk mangfold som følger som vedlegg til konsesjonssøknaden er trådrag (VU) funnet i bekkekløfta og ulvelav (VU) ved elvekanten. I tillegg er gubbeskjegg (NT) funnet flere steder og huldreblom (NT) i øvre del av tiltaksområdet. I rapporten konkluderes det med at «det var bare mulig å undersøke deler av bekkekløften innenfor de rammer som var stilt for denne undersøkelsen. Det er det (sic) et potensial for flere rødlistede arter i bekkekløfta».

Ved befaring observerte Fylkesmannen i tillegg sprikeskjegg (NT) og randkvistlav flere steder langs elva og skodelav (VU) på en lokalitet ved elva. På bakgrunn av dette har Fylkesmannen bedt Miljødirektoratet innlemme Renåa på lista over bekkekløfter som skal undersøkes sommeren 2014 som ledd i en supplerende bekkekløftregistrering.

Renåfallet utgjør et absolutt vandringshinder for fisk. Fylkesmannen kjenner ikke til at elvestrekningen mellom disse fallene og utløpet fra den planlagte kraftstasjonen er av betydning for langtvandrende fisk i Glomma.

Betydelig redusert vannføring på en 2.500 meter lang elvestrekning, ei nedgravd rørgate på 2.300 meter, 1.800 meter med oppgradert eller ny veg og en hengekabel på 1.700 meter vil være betydelige landskapsmessige inngrep i et skogbrukslandskap som har både hogstflater og skogsveier, men ellers beskjedent med tekniske inngrep. Inngrepene ligger imidlertid slik til i terrenget at den landskapsmessige virkningen av disse på avstand vil bli begrenset.

Når det gjelder tiltakets konsekvenser for friluftsliv, forutsettes det at fylkeskommunen som rette vedkommende vurderer dette.

Oppstrøms det planlagte inntaket er det noe spredt fritidsbebyggelse. På den elvestrekningen som er planlagt å få sterkt redusert vannføring er det ikke kjent forurensende utslipp av betydning. Vannkvaliteten på disse strekningene antas derfor ikke å ville bli negativt påvirket i vesentlig grad.

Tiltaksområdet ligger i et aktivt skogbruksdistrikt, og en eventuell gjennomføring av tiltaket vil ifølge søknaden medføre et permanent redusert skogareal som følge av rørgate, veier, kraftstasjon og kraftlinje på ca. 52 dekar; i tillegg vil ca. 47 dekar bli berørt i anleggsfasen. Den planlagte vegen vil gi i ettertid kunne gi noe bedre adkomstforhold for skogsdrift. Da det er ønskelig å legge til rette for ulike former for tilleggsnæringer, herunder kraftproduksjon, på landbrukseieendommer for å sikre drift og bosetting, må tapet av skogareal veies opp mot den tilleggsverdien kraftproduksjon vi kunne gi.

Søknaden som gjelder Riva kraftverk i Tynset kommune

Konsesjonssøknaden omfatter utnyttelse av et fall på 225 meter i elva Riva på Tylldalens østside med hovedinntak på kote 650 og kraftstasjon på kote 425. Søknaden omfatter også utnyttelse av Nyseterbekken og Storbekken som renner ut i Riva omtrent ved det planlagte hovedinntaket. På grunn av terrengforholdene foreslås Riva lagt i rør de siste meterne fram til hovedinntaket. I søknaden er denne lengden oppgitt til 470 meter, mens det av kartet synes å framgå at lengden er ca. 250 meter. Både i Riva og ved hovedinntaket planlegges det en inntaksdam med høyde 4,5 meter og lengde 35 meter. Ved begge inntakene er de planlagt neddemmede arealene opplyst å være ca. 400 m² og magasinvolumene ca. 400 m³.

Tiltaket medfører ei rørgate på ca. 250/470 meter fra inntaket av Riva til hovedinntaket og ei rørgate på ca. 2.000 meter fra hovedinntaket til kraftstasjonen. Rørgata vil bestå av et nedgravd rør med diameter 0,7 meter. Mellom inntakene er rørgata planlagt øst for Riva, mens den fra hovedinntaket til kraftstasjonen er planlagt sør for elva. Det er flere skogsbilveger/traktorveger i området, og det blir behov for bare ca. 500 meter ny veg fram til inntak og kraftstasjon. Masser er planlagt tatt fra et eksisterende massetak 250 meter fra kraftstasjonen. Fra kraftstasjonen vil tilknytning til nett skje via en 70 meter lang jordkabel. Kraftstasjonen er beregnet å få en årlig produksjon på 4,9 GWh.

Riva vil bli berørt over en strekning på ca. 2.700 meter. Middelvannføringen er beregnet til 450 l/sek og den alminnelige lavvannføringen til 30 l/sek. Det er i søknaden foreslått en minstevannføring på 30 l/sek hele året.

Fylkesmannens faglige vurdering av søknaden som gjelder Riva

Fylkesmannen har merket seg at gjennomføring av det omsøkte tiltaket vil gi en gjennomsnittlig årlig produksjon på 4,9 GWh, som ifølge søknaden vil være tilstrekkelig til å forsyne ca. 250 husstander med elektrisk kraft. I utbyggingsperioden vil tiltaket kunne gi noe lokal sysselsetting. Søknaden oppgir ingen sysselsettingseffekt i driftsfasen, men en viss økning av skatteinntektene for kommunen.

På den aktuelle utbyggingsstrekningen renner Riva i relativt jevne strykepartier med bare få og små markerte fossefall og uten bekkekløftutforming eller bergvegger. Elva har fram til 1968 vært brukt til kraftproduksjon og elva renner i dag gjennom to gamle murdammer hvor det er laget åpning til bekken. Terrenget er stort sett relativt slakt på begge sider. Berggrunnen i området består i hovedsak av relativt næringsfattig sandstein og glimmerskifer, mens løsmassedekket er en relativt tykk morene. Vegetasjonen omkring Riva domi-

neres av blåbærgranskog med innslag av lyngrik barblandingskog. Langs elva er det stedvis høgstaudevegetasjon og i det flatere partiet der kraftstasjonen er planlagt er det en utforming av gråorheggeskog.

Tiltaket berører verken INON-områder, verneområder etter naturmangfoldloven eller sikrede friluftslivsområder.

Konsesjonssøknaden er vedlagt en rapport om «Virkninger på biologisk mangfold». Den inneholder en relativt omfattende beskrivelse av naturforholdene og artsmangfoldet i Rivas nedbørfelt uten at dette, f.eks. omtalen av de store rovdyrartene og flere fuglearter, har spesiell relevans for det omsøkte tiltaket. Beskrivelsen av de elvenære områdene er derimot sparsom, men det «anses som et visst potensial for forekomster av rødlista kryptogamer i influensområdet».

Ifølge rapporten ble ingen rødlistearter registrert på befaring, men det «var ikke mulig å komme til å ta prøver over alt». Det synes som om registratoren har tatt med «prøver» av moser og lav fra området langs elva for bestemmelse av andre. Artslista i vedlegg 1 inneholder i hovedsak de aller vanligste lav- og moseartene som finnes i barskog i denne regionen. Ifølge NVEs veileder 3/2009 står det blant annet at undersøkelse av lokaliteter for eventuelle funn av rødlistede moser og lav «skal gjøres av kompetent personell». Fylkesmannen er i tvil om dette har skjedd i denne saken. Under en kort befaring under ugunstige værforhold høsten 2013 kunne Fylkesmannen konstatere en liten forekomst av både skoddelav (VU) og den fuktighetskrevende, men ikke rødlistede kystårenever i bergsprekker ved elva.

Fylkesmannen kjenner ikke til at Riva, som er ei sideelv til Tysla, er av betydning for langtvandrende fisk.

Betydelig redusert vannføring på en 2.700 meter lang elvestrekning, nedgravde rørgater på mellom 2.000 og 2.500 meter, og noen nye veistrekninger, vil være betydelige landskapsmessige inngrep i et skogbrukslandskap som har både hogstflater, skogsveier og rester fra tidligere kraftverk. Inngrepene ligger imidlertid slik til i terrenget at den landskapsmessige virkningen av disse på avstand vil bli begrenset.

Når det gjelder tiltakets konsekvenser for friluftsliv, forutsettes det at fylkeskommunen som rette vedkommende vurderer dette.

Oppstrøms inntaket er det noe fritidsbebyggelse ved Midtsetra. På de elve- og bekkestrekningene som er planlagt å få sterkt redusert vannføring er det ikke kjent forurensende utslipp av betydning. Vannkvaliteten på disse strekningene antas derfor ikke å ville bli negativt påvirket i vesentlig grad.

Tiltaksområdet ligger i et aktivt skogbruksdistrikt, og en eventuell gjennomføring av tiltaket vil ifølge søknaden medføre et permanent redusert skogareal som følge av inntaksdam, veier og kraftstasjon på ca. 5 dekar; i tillegg vil ca. 55 dekar bli berørt i anleggsfasen. Fylkesmannen har merket seg at det i søknaden ikke er regnet med noe permanent arealbeslag i forbindelse med rørgata, men antar at normal skogproduksjon ikke er ønskelig i denne. Da det er ønskelig å legge til rette for ulike former for tilleggsnæringer, herunder kraftproduksjon, på landbrukseiendommer for å sikre drift og bosetting, må tapet av skogareal veies opp mot den tilleggsverdien kraftproduksjon vi kunne gi.

Fylkesmannens samlede vurdering av søknadene i forhold til naturmangfoldloven

Ifølge naturmangfoldlovens § 7 skal prinsippene i lovens §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet. Nedenfor følger Fylkesmannens vurdering av disse prinsippene i disse sakene idet det forutsettes at Norges vassdrags- og energidirektorat foretar en tilsvarende vurdering ved sin avgjørelse av søknadene.

Kunnskapsgrunnlaget

Naturmangfoldlovens § 8 slår fast at offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet så langt det er rimelig skal bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. På bakgrunn av opplysningene i konsesjonssøknadene, herunder de biologiske utredningene, og egen befarings av utvalgte partier av tiltaksområdene anser Fylkesmannen kunnskapsgrunnlaget for å være tilstrekkelig når det gjelder virkningen av tiltakene for aktuelle samfunnsinteresser, INON-områder, verneområder, sikrede friluftsområder, landskap, villrein, reindrift, landbruk og skogbruk.

Når det gjelder de ulike tiltakenes virkninger på vannkvaliteten i de berørte vassdragene, er dette i liten grad eller ikke i det hele tatt omtalt i søknadene. I Nøra, hvor nedre del av den planlagt utbygde strekningen ligger i et jordbrukslandskap, vil avrenning kunne føre til redusert vannkvalitet i den restvannføringen som vil gå i elva. Dette bør undersøkes nærmere før det tas standpunkt til søknaden.

Tiltakets virkning for langtvandrende fisk er etter Fylkesmannens oppfatning ikke tilstrekkelig klarlagt for utbyggingsprosjektet i Nøra. «Uten nærmere kartlegging av lokale fiskebestander, deres vandringer, gyteplasser og overvintringsplasser, er det ikke mulig å verdisetten Nøra mer detaljert når det gjelder verdier for fisk» står det i den biologiske rapporten som er vedlegg til konsesjonssøknaden. Fylkesmannen mener derfor at det bør foretas en fiskebiologisk undersøkelse av elva, slik det også anbefales i søknaden, før det tas standpunkt til søknaden.

Registreringen av forekomsten av naturtyper og arter, herunder rødlistearter, er varierende i de seks konsesjonssøknadene. Rapporten som følger søknaden om utbygging av Hira er konsentrert om forholdene langs elvestrengen og planlagt rørgate, med detaljerte opplysninger om forekomsten av verdifulle naturtyper, fuktighetskrevede arter av sopp, mose og lav og vanntilknyttede fuglearter. Dette er relevante og nødvendige opplysninger for å kunne vurdere tiltakenes virkning på biologisk mangfold. I rapporten om virkninger på biologisk mangfold i Riva er de fire store rovdyra gitt betydelig omtale. Disse artene er riktignok rødlistet, men forekomsten av dem har liten relevans ved en vurdering av konsekvensene av det omsøkte tiltaket. Rapporten bærer preg av at registrator har liten kjennskap til fuktighetskrevede moser og lav idet helt vanlige arter er tatt med for bestemmelse av spesialist. Opplysningene om biologisk mangfold i konsesjonssøknaden for Riva gir etter Fylkesmannens oppfatning ikke et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag til å vurdere det omsøkte tiltakets virkninger.

Med supplement av egne befaringer mener Fylkesmannen likevel med ett unntak å ha tilstrekkelig kunnskap om forekomsten av viktige naturtyper og arter på de aktuelle strekningene. Når det gjelder Renåa, oppgis det i den biologiske rapporten funn av noen rødlistearter, blant annet trådragg (VU), men bare en del av bekkekløfta ble registrert. Fylkesmannen påviste ved befarings ytterligere rødlistearter og har tatt initiativ til en standard bekkekløftregistrering av området i løpet av 2014 for å få en mer fullstendig oversikt over de biologiske verdiene i kløfta.

Felles for alle søknadene er at de mangler opplysninger om store organismegrupper som insekter og ulike akvatiske organismer bortsett fra fisk.

Føre-var-prinsippet

Når det treffes en beslutning uten at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger den kan ha for naturmiljøet, skal det ifølge § 9 i naturmangfoldloven tas sikte på å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet. Det er relativt god dokumentasjon av de økologiske kravene til en rekke fuktighetskrevede kryptogamer og akvatiske organismer. Etter det Fylkesmannen kjenner til foreligger det derimot begrenset dokumentasjon på effekten av redusert vannføring i elver og bekker hvor slike arter finnes, selv om det er sannsynlig at noen av disse artene vil kunne forsvinne som følge av vannføringsendringer. Fylkesmannen vil understreke behovet for at denne effekten på fuktighetsavhengige arter og akvatiske organismer i langt større grad enn det som er tilfelle hittil blir dokumentert.

Vurderinger av konsekvensene for det biologiske mangfoldet bygger i stor grad på antagelser. I den biologiske rapporten som følger konsesjonssøknaden for Deia står det f.eks. «Samtlige arter av rødlistede lavararter er avhengig av jevnt høye fuktforhold. Rødlistede lavararter vil trolig ikke utgå i sin helhet med endrede lokalklimatiske forhold, og med en minstevannføring ... vil trolig levevilkårene for disse artene opprettholdes i Deia.»

Inntil det foreligger sikrere dokumentasjon av virkningen av redusert vannføring på det biologiske mangfoldet innenfor de aktuelle tiltaksområdene, mener Fylkesmannen at det ikke bør gis tillatelse til gjennomføring av de omsøkte tiltakene i områder hvor det er påvist fuktighetsavhengige og rødlistede arter. Etter Fylkesmannens oppfatning er det ikke godtgjort at en liten minstevannføring vil være tilstrekkelig til å sikre disse artenes overlevelse.

Det foreligger liten eller ingen kunnskap om akvatiske organismer bortsett fra fisk. På de aktuelle elveavsnittene befinner det seg sannsynligvis et stort antall arter av blant annet insekter. Disse vil få sine livsbetingelser vesentlig forverret dersom vannstanden endres dramatisk. For å redusere skadevirkningene på disse artene er det av avgjørende betydning at NVE på de elvestrekningene som tillates utbygd pålegger sluppet en minstevannføring som er tilstrekkelig til å sikre artenes overlevelse. Fylkesmannen viser i denne sammenheng f.eks. til søknadene for utbygging av Nøra og Folla hvor det planlegges sluppet en minstevannføring/vannføring i fisketrapp som er mindre enn den alminnelige lavvannføringen.

Økosystemtilnærming og samlet belastning

Naturmangfoldlovens § 10 slår fast at en påvirkning av et økosystem skal vurderes ut fra den samlede belastningen som økosystemet er eller vil bli utsatt for. Glommavassdraget er i Hedmark allerede relativt sterkt utbygd for kraftproduksjon med Rendalsoverføringen, flere kraftverk i hovedløpet nedstrøms Rena og kraftverk med reguleringer i Osa og Rena. I den senere tid er det bygd/gitt konsesjon til flere småkraftverk i Glommavassdraget (Sølva, Storbekken, øvre Kivfallet, nedre Kivfallet, Hanestadnea, Kverninga, Veslefallet, Styggberget og Kolåsmyrfallet i Søkkunda, Neta, Glesåa, Løa og Syversætre) og en konsesjonssøknad for utbygging av Tolga kraftverk er under behandling. I tillegg til 7 mindre vassdrag er Atna, Mistra, Imsa og Åsta vernet mot kraftutbygging.

På bakgrunn av en samlet vurdering av de belastningene Glommasystemet allerede er utsatt for, mener Fylkesmannen at det ikke bør gis tillatelse til kraftutbygging i de sidevassdragene til Glomma som har høyest verdi for biologisk mangfold og som inneholder rødlistede kontinentale skogsbekkekløfter. Fylkesmannen viser i denne sammenheng til sin uttalelse av 8. november 2010 til søknaden om tillatelse til å bygge Kverninga kraftverk i

Rendalen. I denne bekken er det en liten forekomst av trådrag. Fylkesmannen frarådte at konsesjonssøknaden ble innvilget, men anførte subsidiært:

”Under henvisning til det nasjonale målet om å stanse tapet av biologisk mangfold, vil en eventuell konsesjon som kan sette populasjonene av skoddelav ved Sandbekken og trådrag ved Kverninga i fare, øke verdien av de få populasjonene av disse to artene i/ved andre bekkekløfter i fylket.”

Hensynet til langtvandrende fisk i Glomma er en særlig utfordring. Strekingen mellom Os og Høyegga er det eneste økosystemet av en viss størrelse som ikke er påvirket av vassdragsreguleringer. Med bakgrunn i blant annet dette reiste Fylkesmannen innsigelse mot søknaden om utbygging av Tolga kraftverk. I dette systemet har harr og ørret mulighet til å gjennomføre større gyte- og næringsvandring. Merkinger har vist at store sidevassdrag, blant annet Folla, er viktig for disse artene. Fylkesmannen kjenner ikke til at det er foretatt tilsvarende undersøkelser i Nøra. Å gjennomføre tiltak i Folla som bryter fiskens vandringmuligheter i et vassdrag som er av stor viktighet for harr og ørret og hvor det gjøres tiltak for å bedre vannkvaliteten, bør etter Fylkesmannens oppfatning ikke tillates.

Kostnadene ved miljøforingelse skal bæres av tiltakshaver

Naturmangfoldlovens § 11 pålegger tiltakshaveren å dekke kostnadene ved å hindre eller begrense skade på naturmangfoldet som tiltaket volder dersom det ikke er urimelig ut fra tiltakets og skadens karakter. Det er i søknadene skissert ulike former for avbøtende tiltak i form av slipp av minstevannføring, bygging av terskler og etablering av fisketrapp for å redusere de negative virkningene på landskap og biologisk mangfold.

Fylkesmannen antar at en tilstrekkelig høy minstevannføring hele året, sammen med flomvannføring og vannføring fra restnedbørfelt kan bidra til at vannlevende organismer i noen grad vil kunne overleve gjennomføring av de omsøkte tiltakene.

Bygging av terskler vil ofte ha en landskapsmessig gunstig effekt, og kan være aktuelt f.eks. i Nøra. Dersom de anlegges på en riktig måte, kan tersklene også ha en positiv virkning for fiskebestanden.

Erfaringene med bruk av fisketrapper er varierende, jf. også den biologiske rapporten som følger konsesjonssøknaden for Folla. Det er en rekke faktorer som må samvirke for å få slike trapper til å funksjonere på en hensiktsmessig måte for å sikre oppgang av fisk. Like viktig som å sikre fiskeoppgang er det å sikre fiskens nedvandring. Det er store utfordringer forbundet med å forhindre at fisken under nedvandring havner i turbinene. Fylkesmannen er derfor tvilende til om ei fisketrapp, som er antydning som et avbøtende tiltak ved eventuell utbygging av Folla, vil kunne ivareta hensynet til langtvandrende fisk i dette vassdraget på en tilfredsstillende måte.

Miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder

Utbygging av de omsøkte kraftverkene vil uansett medføre betydelige varige naturinngrep. Med dette utgangspunktet synes den lokaliseringen av inntaksmagasin, rørledninger, veier og massetak som er angitt i søknadene i de fleste tilfellene å være en relativt god løsning vurdert ut fra hensynet til både naturmangfoldet og den samlede næringsmessige utnyttelsen av området. Fylkesmannen har merket seg at det for flere av tiltakene har vært vurdert også andre lokaliseringer av inngrepene som er forkastet. Den eneste søknaden som er fremmet i to alternativ, er konsesjonssøknaden for Folla. Fylkesmannen mener at alternativ II er det beste i dette tilfellet fordi det gjør tiltaket til et rent elvekraftverk med redusert tørrlegging av elva og redusert inngrep i en viktig naturtype.

Fylkesmannens samlede vurdering av søknadene

Hedmark ligger i en del av landet med relativt lite nedbør og med rolige landskapsformer. Utbygging til kraftproduksjon har derfor tidligere vært knyttet til vassdrag med stor vannføring (Glomma, Rena/Osa og Mjøsa). I de senere årene er det gitt konsesjon for bygging av en rekke småkraftverk, særlig i sidebekker og små sideelver til Glomma/Rena. Spesielt i midt fylket, i Rendalen, Stor-Elvdal og Åmot kommuner, begynner vassdragsreguleringene nå å få et slikt omfang at det kan være grunn til å vurdere nærmere den samlede hydrologiske, økologiske og landskapsmessige virkningen av tiltakene sammenholdt med den relativt begrensede samfunnsmessige nytten av disse, jf. naturmangfoldlovens § 1.

Gjennomføring av de seks omsøkte tiltakene vil kunne skaffe til veie ca. 52 GWh, som tilsvarer energiforbruket i ca. 3.000 boliger. Tiltakene vil medføre økt sysselsetting i en anleggsperiode på 1-2 år. I driftsfasen vil hvert anlegg ifølge søknadene gi en sysselsetting på inntil 0,4 årsverk. De berørte kommunene vil kunne få økte skatteinntekter forutsatt at det er innført eiendomsskatt.

Disse samfunnsmessige fordelene må vurderes mot de ulempene tiltakene medfører. Etter Fylkesmannens oppfatning vil de omsøkte tiltakene ikke ha innvirkning på INON-områder, verneområder, sikrede friluftsområder eller reindriftsområder og tiltakene vil ha bare marginal innvirkning på villrein-, jordbruks- og skogbruksinteresser. Med unntak av tiltaket i Nøra, synes ikke de omsøkte prosjektene å ville ha vesentlig betydning for vannkvaliteten i vassdragene. I Nøra bør det undersøkes om en eventuell utbygging vil kunne føre til redusert vannkvalitet i den restvannføringen som vil gå i elva.

Det er sentrale målsettinger at mangfoldet av både naturtyper og arter skal bevares, at vannkvaliteten i vassdragene skal opprettholdes eller forbedres og at landskapenes mangfold og kvalitet skal sikres. Det er dokumentert at Deia inneholder en naturtype med A-verdi og forekomster av både direkte truede og sårbare arter som er fuktighetsavhengige. Fylkesmannen anser det sannsynliggjort at Renåa også inneholder viktige naturtyper og sårbare arter, og dette vil bli søkt dokumentert ved en bekkekløftregistrering i løpet av 2014. Ved Nøra er det ikke dokumentert verken viktige naturtyper eller rødlistearter, ved Riva er det ingen viktig naturtype, men en enkelt forekomst av en rødlisteart og ved Hira er det registrert en naturtype med B-verdi og noen rødlistearter som er noe fuktighetskrevende. Ved Folla er det registrert en naturtype og rødlistearter som kan bli negativt påvirket ved alternativ I, men i liten grad ved alternativ II.

De omsøkte tiltakene i Deia, Hira, Riva og Renåa synes ikke å ha vesentlige konsekvenser for langtvandrende fisk i Glomma. Det er dokumentert av Folla har betydning for gyte- og næringsvandring for harr og ørret i et restøkosystem av en viss størrelse i Glomma som ikke er påvirket av vassdragsreguleringer. Fylkesmannen antar at Nøra også kan ha slik verdi, men det finnes ingen opplysninger om dette. Slik informasjon bør etter Fylkesmannens oppfatning skaffes til veie før det tas standpunkt til søknaden om bygging av Nøra kraftverk.

De omsøkte tiltakene i Deia, Hira, Renåa og Riva ligger slik til at de negative landskapsmessige virkningene vil bli begrenset, selv om rørtraséene i mange år vil bli sår i terrenget. Det omsøkte elvekraftverket i Folla med tilhørende inntaksdam vil bli et stort landskapsinngrep som vil bli godt synlig på avstand, men i liten grad i nærområdet. En eventuell utbygging med redusert vannføring i Nøra vil føre til en betydelig negativ landskapsmessig virkning både fordi elva er bred og grunn og fordi inngrepene vil bli godt synlige da inngrepene i den øvre delen i stor grad vil bli liggende langs fylkesveg 28 og i den nedre delen vil ligge i et bebodd kulturlandskap. Det er i søknaden foreslått å etablere terskler for å

dempe virkningen av en eventuell utbygging på landskapet. Fylkesmannen mener det bør vurderes nærmere om dette kan gjøres uten negative hydrologiske og biologiske komplikasjoner.

Konklusjon

Fylkesmannen fremmer innsigelse mot konsesjonssøknaden for Deia kraftverk på grunn av de store biologiske verdiene (naturtyper, rødlistearter) som er knyttet til vassdraget og som vil kunne gå tapt ved en kraftutbygging selv om det gjennomføres avbøtende tiltak.

Fylkesmannen fremmer innsigelse mot konsesjonssøknaden for Folla kraftverk på grunn av Follas betydning for langtvandrende fisk (harr, ørret) og potensialet for økning av fiskebestanden etter hvert som den samfunnsmessige innsatsen for å redusere gruveforurensning i vassdraget gir resultater.

Fylkesmannen fraråder innvilgelse av konsesjonssøknaden for Hira kraftverk av prinsipielle grunner da Hira er en del av et varig vernet vassdrag selv om tiltaket i seg selv vil ha begrensede negative virkninger.

Fylkesmannen fraråder innvilgelse av konsesjonssøknaden for Nøra kraftverk inntil det er skaffet til veie tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag om tiltakets virkning på vannkvaliteten i elva og for fiskevandringene i regionen.

Fylkesmannen fraråder innvilgelse av konsesjonssøknaden for Renåa kraftverk på grunn av de store biologiske verdiene (naturtyper, rødlistearter) som er knyttet til vassdraget, som vil bli nærmere dokumentert i løpet av 2014 og som vil kunne gå tapt ved en kraftutbygging selv om det gjennomføres avbøtende tiltak og tar forbehold om å fremme innsigelse til tiltaket når resultatet av bekkekløftregistreringen foreligger.

Fylkesmannen vil ikke motsette seg at konsesjonssøknaden for Riva kraftverk innvilges da tiltaket vil gi begrensede negative virkninger som synes å være mindre enn de positive samfunnsmessige virkningene.

Med hilsen

Anne Kathrine Fossum e.f.
fung. fylkesmann

Kristine Schneede
ass. miljøverndirektør

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes ut uten signatur.

Kopi: Miljødirektoratet, Postboks 5672 Sluppen, 7485 Trondheim
Hedmark fylkeskommune, Fylkeshuset, 2300 Hamar
Folldal kommune, 2580 Folldal
Os kommune, 2550 Os i Østerdalen
Rendalen kommune, 2485 Rendalen
Stor-Elvdal kommune, 2480 Koppang
Tynset kommune, 2500 Tynset
Åmot kommune, 2450 Rena